

ΘΕΜΑ Α1

ΠΑΟΥΕΡ: Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Την ίδια περίπου εποχή, με την κατασκευή του φράγματος του Μαραθώνα το 1925, η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

Κατανομή μονάδων: 1 μονάδα (Οι ραγδαίες αλλαγές-του Μαραθώνα το 1925)

Υπόλοιπες πληροφορίες: 4 μονάδες

Συνθήκη των Σεβρών: Η Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920) αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα.

Κατανομή μονάδων: 1 μονάδα (10 Αυγούστου 1920)

Υπόλοιπες πληροφορίες: 4 μονάδες

[Σημείωση: Ο ορισμός είναι πλήρης με την προσθήκη του επόμενου αποσπάσματος από το Προσφυγικό ζήτημα αλλά δεν μπορεί να ζητηθεί από τον διδάσκοντα, χωρίς να είναι στην ύλη.

Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, που μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Υστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα.]

Ομάδα Ιαπώνων: Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908. Εν τω μεταξύ οι συντεχνίες και οι εργατικές ενώσεις έκαναν διαδηλώσεις ζητώντας φορολογικές ελαφρύνσεις και περιορισμό της γραφειοκρατίας.

Κατανομή μονάδων: 1 μονάδα (Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909)

Υπόλοιπες πληροφορίες: 4 μονάδες

ΘΕΜΑ Α2

1. Α, σελ. 19
2. Σ, σελ. 30
3. Α, σελ. 90
4. Σ, σελ. 91
5. Α, σελ. 92

(Μονάδες: 2Χ5)

ΘΕΜΑ Β1

α) Με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, το θέμα της δημιουργίας κεντρικής τράπεζας, αλλά και τραπεζικού συστήματος αντάξιου εκείνων που λειτουργούσαν στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αποτέλεσε κεντρικό σημείο στους κυβερνητικούς σχεδιασμούς.

Το μεγάλο βήμα έγινε το 1841, με την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας. Η δραστηριότητά της στα πρώτα στάδια ήταν μάλλον χωρίς σαφή προσανατολισμό, καθώς οι συνθήκες που επικρατούσαν στην ελληνική οικονομία δεν ήταν δυνατόν να αλλάξουν με ταχείς ρυθμούς. Το μεγάλο της πλεονέκτημα και ταυτόχρονα η κύρια πηγή εσόδων της ήταν το εκδοτικό δικαίωμα, η δυνατότητα της να εκδίδει τραπεζογραμμάτια, χαρτονομίσματα δηλαδή, για λογαριασμό του ελληνικού κράτους. Το τελευταίο μάλιστα ενίσχυε ή και επέβαλλε την κυκλοφορία τους. (Μονάδες 6)

β) Το 1927, με αφορμή το αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών για παροχή πρόσθετου δανείου, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας μιας κεντρικής κρατικής τράπεζας, που θα αναλάμβανε τη διαχείριση των χρεών, την έκδοση χαρτονομίσματος και την ενιαία εφαρμογή της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής. Παρά τις αντιδράσεις της Εθνικής Τράπεζας και κάτω από την πίεση των ξένων συμβούλων, το Μάιο του 1927 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία άρχισε τη λειτουργία της ένα χρόνο αργότερα. Πολύ γρήγορα πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα, στηρίζοντας την έκδοση χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα και εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό. Η επιτυχία αυτή οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας, βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενίσχυσε την εισροή συναλλάγματος και τις επενδύσεις και προκάλεσε μία ισχυρή δυναμική που επέτρεψε τις σημαντικές πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές πρωτοβουλίες της τελευταίας κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932). Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις αρχές του 1932, οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929.

(Μονάδες 9).

ΘΕΜΑ Β2

Τα αριστερά κόμματα αρχικά ήταν ομάδες με σοσιαλιστικές ιδέες, συνήθως ξένες προς την κοινωνική βάση στην οποία ήθελαν να απευθυνθούν, και αντιμετώπιζαν δυσκολίες συνεννόησης και κομματικής συσπείρωσης.

Σοβαρότερη από όλες αυτές τις ομάδες ήταν η Κοινωνιολογική Εταιρεία, η οποία ξεκίνησε από μερικούς διανοούμενους ως αριστερός μεταρρυθμιστικός σύνδεσμος, με στόχο να προπαγανδίσει πολιτικές θέσεις και στη συνέχεια να ιδρύσει κόμμα. Επιζητούσε για όλα τα μέλη της κοινωνίας ισότητα ευκαιριών, κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και διανομή των αγαθών ανάλογα με τις ανάγκες καθενός, πράγμα που θα μπορούσε να υλοποιηθεί με τη σταδιακή αναμόρφωση της οικονομίας και τη συνταγματική μεταβολή. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι έπρεπε να οργανωθούν οι εργάτες σε επαγγελματικές ενώσεις και να ιδρύσουν κόμμα. Πράγματι, στα μέσα του 1910 οι Κοινωνιολόγοι ίδρυσαν το Λαϊκό Κόμμα, με αρχηγό τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου. Βασικές προγραμματικές δηλώσεις του ήταν η αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος και η επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης. Στις δεύτερες εκλογές του 1910 εξελέγησαν 7 υποψήφιοι του κόμματος, οι οποίοι παρείχαν κριτική υποστήριξη στους Φιλελευθέρους.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ1

Πρόλογος- Ιστορικό πλαίσιο:

Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε και το ελληνικό κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση και αναγκάστηκε να εισέλθει σε καθεστώς Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου, ο οποίος προέβη σε συγκεκριμένες ενέργειες για την αντιμετώπιση της χρεοκοπίας το 1893.

Ταυτότητα πηγής: Έμμεση- δευτερογενής

1^ο ζητούμενο:

Σχολικό βιβλίο:

Κατά το έτος 1893 η Ελλάδα βρέθηκε σε αδυναμία να εξυπηρετήσει τα τοκοχρεολύσια των εξωτερικών της δανείων και ζήτησε επαναδιαπραγμάτευση του δημόσιου χρέους της. Η «πτώχευση», όπως χαρακτηρίστηκε, δεν ήταν ασυνήθιστη επιλογή των φτωχότερων κρατών, στην Ελλάδα όμως της εποχής εκείνης είχε μεγάλο πολιτικό κόστος. Οι διαπραγματεύσεις με τις πιστώτριες χώρες συνεχίστηκαν μέχρι τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.

Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, από την κυβέρνηση του Χ. Τρικούπη, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση.

Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893 έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δύο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εντύπωση ενός γενικού αδιεξόδου. Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

Η ήττα του ελληνικού στρατού και η υποχρέωση της Ελλάδας να καταβάλει υπέρογκες πολεμικές αποζημιώσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία έθεσαν το ζήτημα σε νέες βάσεις.

Στοιχεία πηγής:

Η επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου επιβάρυνε την ήδη άσχημη οικονομική κατάσταση στην χώρα, γιατί η ανάθεση της διαχείρισης των οικονομικών του ελληνικού κράτους πέρασε από το ίδιο σε μια διεθνή επιτροπή, αναγνωρίζοντας την αδυναμία του να διαχειριστεί το ίδιο τα προβλήματά του και πρόσβαλλε το δημόσιο αίσθημα του ελληνικού λαού.

(σχολικό βιβλίο: 4 μονάδες, στοιχεία πηγής: 3 μονάδες, σύνθεση : 1 μονάδα)

2^ο ζητούμενο:

Σχολικό βιβλίο:

Στόχος αυτής της υποχρεωτικής διαχείρισης ήταν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων της χώρας προς την Οθωμανική αυτοκρατορία, δηλαδή η καταβολή της πολεμικής αποζημίωσης ύψους 92.000.000 δραχμών και η εξυπηρέτηση των άλλων δανείων. Η διεθνής επιτροπή, που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1898, αντιμετώπισε τις τρέχουσες ανάγκες με ένα μεγάλο δάνειο, που χορηγήθηκε με την εγγύηση των Δυνάμεων. Στη συνέχεια, εκτός από το βασικό της ρόλο, δηλαδή την εξασφάλιση της αποπληρωμής των δανείων, λειτούργησε επιπρόσθετα ως τεχνικό συμβουλευτικό σώμα, συμβάλλοντας γενικότερα στη βελτίωση των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας.

Στοιχεία πηγής:

- Θα αντιμετώπιζε το πρόβλημα της χρεωκοπίας.
- Απέκτησε τη δυνατότητα να εισπράττει και να δαπανά χρηματικά ποσά για την αποπληρωμή των δανείων.
- Η Επιτροπή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου κατάρτισε το χρονοδιάγραμμα της αποπληρωμής και, εφόσον τα έσοδα υπερέβαιναν το προβλεπόμενο ποσό, μεταφέρονταν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος για να χρησιμοποιηθούν εντός της χώρας.
- Έκανε σημαντικές επεμβάσεις στην ελληνική φορολογική και δημοσιονομική πολιτική.

(σχολικό βιβλίο: 4 μονάδες, στοιχεία πηγής: 3 μονάδες, σύνθεση : 1 μονάδα)

3^ο ζητούμενο:

Σχολικό βιβλίο:

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά και έγιναν ορατά λίγα χρόνια αργότερα. Η εγγύηση των Δυνάμεων αύξησε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενώ ο έλεγχος απάλλαξε τους δημοσιονομικούς μηχανισμούς από δυσλειτουργίες του παρελθόντος. Το 1910, παρά τα προβλήματα στο εξωτερικό ισοζύγιο πληρωμών εξαιτίας της σταφιδικής κρίσης και παρά το γεγονός ότι η αποπληρωμή των δανείων εξακολουθούσε να απορροφά το 1/3 των εθνικών εσόδων, τα δημόσια οικονομικά μπορούσαν να χαρακτηριστούν υγιή, οι προϋπολογισμοί ήταν ελαφρώς πλεονασματικοί και οι οικονομικές δυνατότητες του κράτους σαφώς αυξημένες. Αυτή η θετική εξέλιξη επέτρεψε τις μεταρρυθμίσεις των πρώτων κυβερνήσεων του Ελευθερίου Βενιζέλου, την πολεμική προετοιμασία και τη συμμετοχή στους Βαλκανικούς πολέμους, χωρίς τις δραματικές επιπτώσεις που είχαν στο οικονομικό πεδίο οι πολεμικές κινητοποιήσεις του παρελθόντος.

Στοιχεία πηγής:

- Μακροπρόθεσμα, οι πολιτικές της σταθεροποίησαν τη δραχμή στις αγορές συναλλάγματος και επέτρεψαν στην Ελλάδα να επανέλθει στη διεθνή ομολογιακή αγορά ως εκ τούτου συνέβαλαν στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης κατά την πρώτη πρωθυπουργική θητεία του Ελευθερίου Βενιζέλου.
- Βραχυπρόθεσμα, όμως, το καθεστώς λιτότητας μείωσε ακόμη περισσότερο τις αγροτικές εξαγωγές και πυροδότησε την άνοδο των τιμών των εισαγωγών ακόμη και για τα είδη πρώτης ανάγκης, οδηγώντας έτσι την οικονομία σε ακόμα μεγαλύτερη ύφεση και επιφέροντας ακόμα μεγαλύτερα δεινά στον ελληνικό λαό
- Η εποχή των μεταρρυθμίσεων έληξε
- Παρά τις ευεργετικές αλλαγές που έγιναν τα προηγούμενα είκοσι πέντε χρόνια, αλλαγές που άφησαν ανεξίτηλη σφραγίδα στην ανάπτυξη της Ελλάδας, στο γύρισμα του αιώνα η Ελλάδα βρισκόταν στο χείλος του γκρεμού.

(σχολικό βιβλίο: 4 μονάδες, στοιχεία πηγής: 4 μονάδες, σύνθεση : 1 μονάδα)

Επίλογος:

Παρά τα θετικά αποτελέσματα, σε οικονομικό επίπεδο, από την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου η δυσαρέσκεια σχεδόν όλων των κοινωνικών ομάδων μεγάλωνε με αποτέλεσμα η Ελλάδα να οδηγηθεί στο στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί, που θα φέρει τον Ελευθέριο Βενιζέλο στην ηγεσία του ελληνικού κράτους στο ξεκίνημα το 20^{ου} αιώνα.

ΘΕΜΑ Γ2

Πρόλογος- Ιστορικό πλαίσιο:

Μετά την ταπεινωτική ήττα στον ατυχή ελληνοτουρκικό πόλεμο και την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου το 1898 η δυσαρέσκεια των πολιτών απέναντι στο Κράτος και γενικά στους πολιτικούς μεγάλωνε με αποτέλεσμα να οδηγηθεί η χώρα στο στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί (1909).

Ταυτότητα πηγών: Άμεσες- πρωτογενείς

1^ο ζητούμενο:

Σχολικό βιβλίο:

Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε.

Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. Αστοί και διανοούμενοι απογοητεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Ανάλογη δυσαρέσκεια επικρατούσε και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών. Οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσαρεστημένοι, καθώς εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου. Όλα αυτά οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην, οι άνθρωποι πίστευαν ότι οι θεσμοί και τα κόμματα δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους. Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893 έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δύο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εντύπωση ενός γενικού αδιεξόδου. Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική.

Στοιχεία πηγής:

- Δικαιοσύνη: απαρχαιωμένη και βραδυκίνητη
- Εκπαίδευση: ανεπαρκής και χωρίς σύνδεση με τις παραγωγικές διαδικασίες
- Τοπική αυτοδιοίκηση: χειραγωγημένη από τοπικές φατρίες
- Διοίκηση: διαιωνίζει την κατάσταση που επικρατούσε στα χρόνια της τουρκοκρατίας με εναλλαγή προσώπων στην εξουσία

- Κοινωνικός τομέας: Αδιαφορία για την αγροτική και εργατική τάξη
- Οικονομία: αδυναμία εξεύρεσης των απαραίτητων πόρων
- Στρατός: αφερέγγυο και ανέτοιμο για πολεμικές επιχειρήσεις στρατεύμα, εξαιτίας της ελλιπούς οικονομικής στήριξης

(σχολικό βιβλίο: 7 μονάδες, στοιχεία πηγής: 7 μονάδες, σύνθεση : 1 μονάδα)

2^ο ζητούμενο:

Σχολικό βιβλίο:

Το πρώτο εξάμηνο του 1911 ψηφίστηκαν από τη Βουλή 53 τροποποιήσεις μη θεμελιωδών διατάξεων του συντάγματος. Δεν έγιναν ριζικές αλλαγές, αλλά αντίθετα, ενισχύθηκε η θέση της μοναρχίας και επετράπη στον βασιλιά, παρά τη συνταγματική απαγόρευση, να συμμετάσχει στη διαδικασία της αναθεώρησης. Οι σπουδαιότερες τροποποιήσεις αφορούσαν τη διασφάλιση της διάκρισης των εξουσιών, το ασυμβίβαστο μεταξύ στρατιωτικής και δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας αφ' ενός και βουλευτικού αξιώματος αφ' ετέρου, και τη μονιμότητα των δικαστικών και των δημοσίων υπαλλήλων.

Η κυβέρνηση Βενιζέλου ψήφισε επίσης 337 νέους νόμους, οι οποίοι εισήγαγαν μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν όλο το φάσμα του δημόσιου και ιδιωτικού βίου: π.χ. διορισμός δημοσίων υπαλλήλων με δημόσιους διαγωνισμούς, καθιέρωση κανονισμών εργασίας σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες, διανομή γης στη Θεσσαλία, αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, βελτίωση της διαδικασίας απονομής της δικαιοσύνης, αναθεώρηση του κανονισμού της Βουλής με σκοπό να διαθέτουν οι υπουργοί περισσότερο χρόνο για κοινοβουλευτικές συζητήσεις κ.λπ..

Στοιχεία πηγής:

- Δημόσιοι υπάλληλοι και στρατιωτικοί δεν μπορούν να αναλάβουν βουλευτικό αξίωμα αλλά οφείλουν να παραιτηθούν από τις θέσεις τους (ασυμβίβαστο της στρατιωτικής και δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας και του βουλευτικού αξιώματος).
- Μονιμότητα των δικαστικών λειτουργιών
- Νομοθετούνται τα προσόντα των δημοσίων υπαλλήλων και η μονιμότητά τους.

(σχολικό βιβλίο: 5 μονάδες, στοιχεία πηγής: 4 μονάδες, σύνθεση : 1 μονάδα)

Επίλογος:

Το ρεύμα που είχε το κόμμα του Βενιζέλου φάνηκε και στις επόμενες εκλογές του Μαρτίου του 1912, στις οποίες πήραν μέρος όλες οι πολιτικές δυνάμεις. Ανέδειξε 146 βουλευτές, ενώ τα άλλα κόμματα μόνο 36. Σ' αυτές τις εκλογές φάνηκε ότι η πλειοψηφία των ψηφοφόρων τάχθηκε υπέρ του κόμματος των Φιλελευθέρων, επειδή οι καινοτομίες που είχαν εισηγηθεί γέννησαν την ελπίδα για την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων.